

VJEŠTACI

1. UVOD

Danas, gotovo da i nema sudskog postupka u kojem se, kao dokazno sredstvo ili kao specifični pomagači suda, ne pojavljuju osobe nama poznate pod nazivom **vještaci** ili **sudski vještaci** (engl. *surveyers, court experts*, talij. *periti, periti giurati*., njem. *Gutachter, Gerichtsgutachter*). U praksi se, stoga, vrlo često i javljaju brojna pitanja vezana uz njihovu ulogu i značaj u sudskim postupcima, ovo osobito dobiva na "težini" ako uzmemo u obzir da se gotovo u svim obrazloženjima sudskih presuda susrećemo s navodima kao što je *sud u cjelosti prihvaća nalaz i mišljenje vještaka kao stručno, potpuno i objektivno*.

Da li to znači da je njihovo angažiranje (uvijek) nužno?

Evo jednog "tekućeg" primjera: *sudar se dogodio na raskrsnici, raskrsnica je bila regulirana svjetlosnim znakovima (semaforima) koji su radili ispravno (ispitano i konstatirano), jedno vozilo je prošlo kroz raskrsnicu za trajanja crvenog svjetla na semaforu a drugo vozilo iz suprotnog smjera za trajanja njemu zelenog svjetla na semaforu, (utvrđeno izjavama drugih vozača koji su stajali zaustavljeni radi crvenog svjetla na semaforu, izjavama prolaznika/pješaka i izjavama vozača koji su se kretali iz suprotnog pravca vozeći za trajanja zelenog svjetla na semaforu), sud, po prijedlogu tužitelja (koji je prošao na crveno svjetlo), nalaže prometno vještačenje na okolnosti dinamike nastanka prometne nezgode?*

Da li to znači da njihovi nalazi i mišljenja predstavljaju "jedina" stručna znanja u sudskom postupku (pa se bez njih ne može), odnosno, da li su njihovi nalazi i mišljenja uvijek i nepogrešivi i neoborivi?

Evo i za to jednog primjera iz "u tijeku" prakse: *u mjestu R. sudarili su se AA iz R. i BB iz Z., AA tuži radi naknade štete u R. a BB u Z., (na predloženo spajanje parnica sam sud se bio oglušio), prometni vještak u sudskom predmetu po tužitelju AA iz R., a pred općinskim sudom u R., u svom nalazu i mišljenju utvrđuje da je za sudar odgovoran isključivo BB, dok prometni vještak u sudskom predmetu po tužitelju BB iz Z., a pred općinskim sudom u Z., u svom nalazu i mišljenju utvrđuje da je za sudar odgovoran isključivo AA, isti prometni događaj, isti parametri, a diametralno suprotni nalazi i mišljenja sudskih vještaka?*

Da li to znači da su oni zapravo centralne figure sudskog postupka?
Evo i za to jednog interesantnog "a okončanog" primjera: *kada iz jednog nalaza psihijatrijskog vještaka proizlazi da su optuženici u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili potpuno ubrojivi, dok iz drugog vještačkog nalaza proizlazi da su u vrijeme počinjenja kaznenog djela obojica optuženika bili smanjeno ubrojivi, a razlike u nalazima vještaka nisu otklonjene ni saslušanjem vještaka na glavnoj raspravi, sud prvog stupnja nije mogao utemeljiti svoju presudu glede ubrojivosti optuženika prihvaćanjem jednog od navedenih nalaza".*

Koji je dakle pojam vještaka, te njihova uloga i značaj?

2. POJAM VJEŠTAKA, TE UVJETI ZA OBAVLJANJE POSLOVA STALNOG SUDSKOG VJEŠTAKA

2.1. POJAM VJEŠTAKA

Vještak je osoba pozvana da pred sudom, koristeći se svojim stručnim znanjem, iznese svoja sadašnja zapažanja (nalaz) i mišljenje o činjenicama koje bi mogle biti važne za utvrđivanje istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja¹.

Vještačenje se određuje u prvom redu iz reda stalnih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja, a vještačenje se može povjeriti i stručnoj ustanovi (npr. bolnici, fakultetu i sl.), odnosno, ako postoje posebne ustanove za određene vrste vještačenja (npr. daktiloskopsko i sl.), takva vještačenja, a osobito složenija, povjeravat će se, u prvom redu tim ustanovama.²

Način utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova sudskog vještačenja, njihova prava i dužnosti, te visina nagrade i naknade troškova za rad vještaka određena je osnovom čl. 3. Zakona o sudovima (dalje ZS)³ **Pravilnikom o stalnim sudskim vještacima**⁴ (dalje: Pravilnik).

2.2. UVJETI ZA OBAVLJANJE POSLOVA STALNOG SUDSKOG VJEŠTAKA

Fizička osoba ispunjava uvjete za stalnog sudskog vještaka ako se u postupku imenovanja utvrdi:

- da je državljanin Republike Hrvatske,
- da nije osuđen zbog kaznenog djela koje je zapreka za prijam u državnu službu,
- da ima završen fakultet odnosno odgovarajuću školu,

¹ S. TRIVA-V. BELAJEC-M. DIKA, "GRADANSKO PARNIČNO PROCESNO PRAVO", NN, Zagreb, 1986.

² Zakon o parničnom postupku (dalje ZPP) čl. 252. , NN 53/91-112/99,

³ NN 3/94 – 129/00

⁴ NN 21/98

- da je nakon završenog fakulteta odnosno odgovarajuće škole radio na poslovima u struci za koju se školovao i to najmanje 10 godina - ako je završio srednju školu, 8 godina ako je završio višu školu, 5 godina ako je završio fakultet,
- da je pod nadzorom stalnog sudskog vještaka odgovarajuće struke obavio najmanje pet vještačenja (nalaza i mišljenja)^{5, 6}.

Pravna osoba, uključujući i zavod, drugu znanstvenu ustanovu ili državno tijelo, ispunjavaju uvjete za sudsko vještačenje:

- ako se utvrdi da su registrirane za obavljanje vještačenja za odgovarajuću djelatnost, što dokazuju potvrdom nadležnog suda,
- ako je utvrđeno da njihovi zaposlenici ispunjavaju uvjete za stalnog sudskog vještaka, što se utvrđuje uvidom u rješenja o imenovanju i popis stalnih sudskih vještaka na području odgovarajućeg suda.⁷

2.3. POSTUPAK IMENOVANJA I RAZRJEŠENJA STALNIH SUDSKIH VJEŠTAKA

Ispunjavanje uvjeta za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka utvrđuje se nakon što kandidat podnese zahtjev za imenovanje⁸. Prije odlučivanja o zahtjevu, predsjednik će, odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda, uputiti kandidata stalnom sudskom vještaku kojeg predloži Hrvatsko društvo sudskih vještaka (dalje HDSV) ili druga strukovna udruga, na stručnu obuku koja ne može trajati više od jedne godine⁹. Nakon obavljane stručne obuke, HDSV ili druga strukovna udruga dužne su, na temelju izvješća stalnog sudskog vještaka kod kojeg je kandidat bio na stručnoj obuci, u roku od mjesec dana izraditi mišljenje u pisanom obliku o uspješnosti obavljene obuke i osposobljenosti kandidata za obavljanje poslova sudskog vještačenja predsjedniku odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda¹⁰. Osnovom provedenog postupka i prikupljenih dokaza, predsjednik odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda odlučuje rješenjem o zahtjevu za imenovanjem.¹¹ Protiv rješenja kojim je zahtjev za imenovanje stalnim sudskim vještakom određene struke odbijen dopuštena je žalba Ministarstvu pravosuđa u roku od 15 dana od dostave rješenja.¹²

⁵ **iznimno** od ove odredbe liječnicima specijalistima se sposobnost za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka utvrđuje osnovom položenog stručnog ispita a nakon provedenog specijalističkog staža

⁶ čl.3. Pravilnika

⁷ čl.2. Pravilnika

⁸ čl.4.st.1. Pravilnika

⁹ čl.4.st.4. Pravilnika

¹⁰ čl.5.st.2. Pravilnika

¹¹ čl.6.st.1. i 2.

¹² čl.6.st.3.

Imenovani vještak daje slijedeću prisegu pred predsjednikom suda koji ga je imenovao za vještaka: "*Prisežem svojom čašću da ću povjerena mi vještačenja obavljati savjesno i prema svom najboljem znanju, a svoje nalaze i mišljenja iznijeti točno, potpuno i objektivno sukladno propisima o vještačenju*".

Imenovanog vještaka razriješit će predsjednik odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda:

- ako to sam zatraži,
- ako se utvrdi da nisu postojali odnosno da su prestali uvjeti na temelju kojih je imenovan,
- ako je na temelju pravomoćne odluke nadležnog tijela proglašen nesposobnim za obavljanje djelatnosti ili struke za koju je imenovan,
- ako mu je na temelju pravomoćne sudske odluke oduzeta poslovna sposobnost,
- ako bude pravomoćno osuđen ili se protiv njega provede kazneni postupak zbog kaznenog djela navedenog u čl.15 Zakona o državnim službenicima i namještenicima i o plaćama nositelja pravosudnih dužnosti ili nekog drugog kaznenog djela koje ga čini nedostojnim za obavljanje poslova stalnog sudske vještaka,
- ako **n e s a v j e s n o** ili **n e u r e d n o** obavlja povjerene mu poslove vještačenja.¹³

2.4. DUŽNOSTI STALNIH SUDSKIH VJEŠTAKA

Stalni sudski vještaci dužni su :

- pridržavati se rokova određenih odlukom kojoj im je vještačenje povjereno,
- ako iz objektivnih razloga ne mogu dovršiti vještačenje u zadanom im roku, dužni su, podnijeti sudu najkasnije u roku od 8 dana prije isteka zadanog roka, izviješće zbog kojih nisu u mogućnosti dovršiti vještačenje, kratki prikaz do tada obavljenih radnji kao i navesti rok do kojega će obaviti vještačenje,
- u složenijim vještačenjima, u kojima je određen dulji rok za vještačenje, vještaci su dužni podnijeti sudu svakog mjeseca, računajući od dana povjere im vještačenja, kratko izviješće o rezultatima do tada obavljenih radnji,
- čuvati službenu tajnu bez obzira na koji su je način doznali.¹⁴

Predsjednici županijskih odnosno trgovačkih sudova dužni su pratiti rad vještaka, odnosno rad vještaka su dužni pratiti i predsjednici općinskih sudova, ali i dužnosnici drugih tijela koja sudjeluju u sudskom postupku i o svojim zapažanjima obavještavati predsjednike županijskih odnosno trgovačkih sudova¹⁵.

¹³ čl.9. Pravilnika

¹⁴ čl.16. i 17. Pravilnika

¹⁵ čl.18.st.1. Pravilnika

Primjedbe na rad vještaka mogu podnijeti, predsjedniku suda koji je imenovao vještaka, stranke i njihovi punomoćnici, te strukovne udruge¹⁶.

Vještacima koji ne poštuju sud ili stranke, **koji ne preuzimaju dodijeljene im predmete**, koji **ne opravdaju zašto nisu dovršili u roku povjerena im vještačenja**, ili **iz drugih ozbiljnih razloga**, može se privremeno uskratiti vještačenje najmanje tri mjeseca a najdulje godinu dana¹⁷. Naredbu o privremenoj uskrati, predsjednik suda koji je imenovao vještaka prosljeđuje svim sucima suda u kojem je predsjednik kao i predsjednicima općinskih sudova.

2.5. PRAVA STALNIH SUDSKIH VJEŠTAKA

Za obavljeno vještačenje vještak ima pravo na nagradu¹⁸. Nagradu utvrđuje sud prema posebnom cjeniku stalnih sudskih vještaka¹⁹. Nagrada za vještačenje pripada i pravnoj osobi kojoj je vještačenje povjereno, a ovisno o složenosti predmeta vještačenja, kao i u slučajevima kada je za obavljanje vještačenja potrebno posebno znanje, stručnost i iskustvo, iznos nagrade može se povećati do 100%²⁰.

Vještaci imaju pravo i na naknadu putnih troškova koji obuhvaćaju naknadu za prijevoz sredstvima javnog prometa (tramvaj, trolejbus, vlak, bus, brod i sl.). U slučajevima kada putnim pravcima ne prometuju sredstva javnog prometa, vještacima pripada naknada troškova u vidu kilometrine, a po propisima koji se primjenjuju na suce suda koji vode postupak.

Vještacima pripada naknada troškova prehrane (dnevnic), koji obuhvaćaju nužne izdatke za hranu za vrijeme zadržavanja vještaka izvan mjesta prebivališta odnosno boravišta, kao i naknada troškova smještaja u punom iznosu prema priloženom računu do visine cijene noćenja u hotelu u istom mjestu koji se priznaje sucu²¹.

Osobama stalno zaposlenim u državnim tijelima, stručnim ustanovama ili drugim pravnim osobama pripada pravo na neostvarenu plaću za vrijeme odsustvovanja s rada zbog odazivanja na poziv u svojstvu vještaka²².

Popis stalnih sudskih vještaka koje imenuje predsjednik županijskog suda sastavlja se u županijskom sudu i dostavlja svim općinskim sudovima na području toga suda, a popis stalnih sudskih vještaka koje imenuje predsjednik trgovačkog suda sastavlja se u tom sudu²³.

¹⁶ čl.18.st.2. Pravilnika

¹⁷ čl.19.st.1. Pravilnika

¹⁸ čl.20.st.1. Pravilnika

¹⁹ cjenik je sastavni dio Pravilnika

²⁰ čl.23.Pravilnika

²¹ čl.29. i 30. Pravilnika

²² čl.30. Pravilnika

²³ čl.12. Pravilnika

2.6. HRVATSKO DRUŠTVO SUDSKIH VJEŠTAKA - HDSV

HDSV stručna je udruga sudskih vještaka svih struka i imade svojstvo pravne osobe kroz koju sudski vještaci ostvaruju opće i zajedničke ciljeve struke i svoja prava. Članom HDSVa može postati svaki sudski vještak koji je upisan u Registar stalnih sudskih vještaka pri bilo kojem županijskom sudu.

Svrha i ciljevi HDSVa jesu:

- da organizira sudske vještake svih struka,
- da vodi pripremu kandidata za vještake,
- da poboljša uvjete rada članova,
- da članstvu omogućava stručno usavršavanje sa svrhom unaprijeđenja struke,
- da štiti i zastupa interese članova u skladu sa općim interesima i potrebama,
- da neprestano radi na očuvanju etičnosti i morala članova,
- da se u okviru propisa brine o ostvarivanju prava koja proizlaze iz rada i na osnovu rada,
- da omogući ostvarenje prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu članova,
- da ostvari stručnu suradnju sa srodnim udrugama djelovanja
- da surađuje sa tijelima državne uprave.

U okviru HDSVa jesu sekcije:

- za arhitekturu i graditeljstvo,
- za balistiku i mehaničke tragove,
- za carinsko poslovanje,
- za defektologiju,
- za drago kamenje, dijamante i zlatarstvo,
- za elektroniku, elektrotehniku i automatiku,
- za financije, računovodstvo, aktuaristiku, devizno i vanjsko trgovinsko poslovanje, ekonomiku poslovanja i organizaciju rada,
- za geodeziju,
- za gospodarstvo,
- za glazbarstvo,
- za informatiku,
- za kemiju i toksikologiju,
- za krivotvoreni novac,
- za medicinu,
- za promet vozila,
- za rukopise,
- za sigurnost i zaštitu na radu, zaštitu od požara i eksplozija, i sigurnost u željezničkom prometu,
- za strojarstvo, industrijska i druga postrojenja, fotografiju i tisak,
- za telekomunikacije,
- za veterinarstvo.²⁴

²⁴ iz Statuta Hrvatskog društva sudskih vještaka

3. ULOGA VJEŠTAKA U PARNIČNOM POSTUPKU

3.1. DOKAZIVANJE I DOKAZNA SREDSTVA

Sud je dužan potpuno i istinito utvrditi sporne činjenice o kojima ovisi osnovanost zahtjeva²⁵. Pravilna primjena pravnih pravila zavisi dakle od pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja u sporu. Tome predhodi formiranje uvjerenja o sadržaju relevantnih činjenica. Koje su činjenice relevantne zavisi od pravne kvalifikacije slučaja²⁶, a egzistencija relevantnih činjenica utvrđuje se na različite načine, jedan od tih načina je i dokazivanje.

Dokazivanje je niz parničnih radnji procesnih subjekata koje se sastoje u predlaganju, izboru, prikupljanju, ispitivanju i ocijenjivanju dokaznih sredstava radi utvrđivanja istinitosti tvrdnji parničnih stranaka i pretpostavaka suda o činjenicama koje su bitne za primjenu prava.²⁷

Svaka stranka dužna je iznijeti činjenice i predložiti dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojima pobija navode i dokaze protivnika²⁸, a sud je ovlašten izvesti i dokaze koje stranke nisu predložile ako su ti dokazi značajni za odlučivanje, odnosno utvrditi i činjenice što ih stranke nisu iznijele ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizlazi da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati²⁹.

*“Stranke su dužne predložiti dokaze kojima se utvrđuju činjenice o kojima ovisi osnovanost njihovih zahtjeva, ali tužbeni zahtjev sud ne može odbiti samo zbog toga što tužitelj nije predložio dokaze jer je sud ovlašten izvesti i dokaze koje stranke nisu predložile ako su ti dokazi važni za odlučivanje”*³⁰

Dokazivanje obuhvaća sve činjenice koje su važne za donošenje odluke, a koji će se dokazi izvesti radi utvrđivanja odlučnih činjenica rješava sud³¹, međutim vrijedno je spomenuti da se dokazivanje provodi samo onda ako istinitost tvrdnji nije moguće ili nije dopušteno utvrditi na jedan od načina koje zakon u načelu predviđa³².

²⁵ ZPP čl.7.st.1.

²⁶ sud je dužan, analizirajući činjenične navode stranaka, izvesti zaključak koja se norma odnosi na iznesene činjenice, a kada to utvrdi, sama pravna norma mu ukazuje na koje od navedenih činjenica treba obratiti pažnju

²⁷ S.TRIVA-V.BELAJEC-M.DIKA, op.cit.

²⁸ ZPP čl.219.

²⁹ ZPP čl.7. st.3. i 4.

³⁰ VTSRH, Pž-3860/94 od 7. ožujka 1995.

³¹ ZPP čl.220.

³² npr. ne dokazuju se činjenice koje je stranka priznala pred sudom u tijeku parnice (osim ako smatra da stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspolaže zahtjevom koji ne može raspolagati), ili npr. ne dokazuju se činjenice koje su općepoznate

“Sud ne vrijeđa odredbe parničnog postupka kad odbije izvođenje nekog dokaza kao suvišnoga i za to daje potrebne razloge”³³

Predmet dokazivanja su dakle tvrdnje stranaka o postojanju ili nepostojanju činjenica od kojih zavisi primjena mjerodavnog prava u konkretnom slučaju.

Dokazno sredstvo ili dokaz (instrumentum) je sve ono iz čega se čulnim zapažanjima crpi saznanje o istinitosti tvrdnji o postojanju ili nepostojanju činjenica koja su posredan predmet dokazivanja.³⁴

Izvođenju dokaza predhodi niz procesnih aktivnosti:

- predlaganje dokaznih sredstava,
- **odlučivanje** koji će se dokazi izvesti,
- pribavljanje izabranih dokaznih sredstava,
- ispitivanje i istraživanje sadržaja dokaznih sredstava, i
- ocjena rezultata dokazivanja.

Zakon (u načelu) ne ograničava pravo suda u izboru dokaznih sredstava³⁵, ne određuje kojim redom treba izvoditi dokaze³⁶ i ne klasificira dokaznu snagu pojedinih dokaznih sredstava³⁷.

*"Postojanje ugovora o osiguranju može se dokazivati i drugim dokaznim sredstvima a ne samo policom osiguranja"*³⁸

Kao dokazna sredstva, ili preciznije kao nosioci spoznajnog materijala u procesu dokazivanja, navode se uviđaji, isprave, svjedoci, **vještaci** i stranke.³⁹

3.2. VJEŠTACI KAO DOKAZNO SREDSTVO I SPECIFIČNI POMAGAČI SUDA

Sud će izvesti dokaz vještačenjem kad je radi utvrđivanja ili razjašnjenja kakve činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.⁴⁰

³³ VS, Rev-1348/88 od 29. prosinca 1988.

³⁴ S.TRIVA-V.BELAJEC-M.DIKA, op.cit.

³⁵ poveži sa čl.220.st.1 ZPPa

³⁶ uz izuzetak saslušanja stranaka kao dokaznog sredstva (ZPP čl.264.st.2.: *“Sud može odlučiti da se izvede dokaz saslušanjem stranaka kad nema drugih dokaza ili kad unatoč izvedenim drugim dokazima ustanovi da je to potrebno radi utvrđivanja važnih činjenica”*).

³⁷ načelo slobodne ocjene dokaza (ZPP čl.8.: *“Koje će činjenice uzeti kao dokazno sredstvo odlučuje sud prema svom uvjerenju na temelju savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno, a i na temelju rezultata cjelokupnog postupka”*).

³⁸ VSH, Rev-2886/91 od 31. ožujka 1992.

³⁹ B.POZNIĆ, *“GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO”*, V - dopunjeno izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1976.

⁴⁰ ZPP čl.250.

Iz navedene zakonske odredbe proizlazi da:

- je vještačenje parnična radnja,
- je vještvo jedno od dokaznih sredstava u parničnom postupku,
- se vještačenje provodi **samo** kada je potrebno određeno stručno znanje kojim sud ne raspolaže,
- se vještačenje provodi radi utvrđivanja kakve činjenice,
- se vještačenje provodi radi razjašnjenja kakve činjenice.

Izvođenje dokaza (vještačenjem op.a.) određuje vijeće rješenjem u kojemu će se naznačiti sporna činjenica o kojoj treba izvesti dokaz i dokazno sredstvo.⁴¹

“Okolnost da je drugostupanjski sud najprije usvom ukidnom rješenju naložio prvostupanjskom sudu izvođenje određenog dokaza, a da je rješavajući o žalbi protiv presude, što ju je nakon toga donio prvostupanjski sud, ocijenio da izvođenje tog dokaza nije bilo prijeko potrebno, nije bitn povreda odredaba parničnog postupka jer u daljnjem tijeku parnice sud nije vezan za svoje rješenje o izvođenju dokaza.”⁴²

Vještačenje obavljaju vještaci koje određuje parnični sud, ali, prije nego što odredi koje će se osobe uzeti za vještake **sud će o tome saslušati stranke** (osim u hitnim slučajevima kada sud može odrediti vještaka iako prije toga nije saslušao stranke), te umjesto određenog vještaka sud **uvijek može odrediti i drugog vještaka**.⁴³

“Kad se vještačenje povjerava stručnoj ustanovi, ona određuje jednu ili više osoba koje će u njezino ime obaviti vještačenje”⁴⁴

“Okolnost da vještačenje nije obavio vještak kojeg je odredilo raspravno vijeće, već drugi vještak kojem je taj zadatak povjerio predsjednik vijeća, može biti relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka”⁴⁵

“Značaj nalaza i mišljenja vještaka u parnici ima samo nalaz i mišljenje vještaka kojega je u tom svojstvu odredio sud u konkretnoj parnici, bez obzira što se radi o stalnom sudskom vještaku”⁴⁶

Pri odlučivanju koji će se dokazi izvoditi vještačenjem sud se mora rukovoditi načelom ekonomičnosti, te vještačenjem izvoditi **samo one dokaze za koje ima izgleda da bi po svom sadržaju mogli biti odlučni** za formiranje uvjerenja o važnim činjenicama koje treba utvrditi ili razjasniti a za čije utvrđivanje ili razjašnjenje ne raspolaže stručnim znanjem.

⁴¹ ZPP čl.300.

⁴² VS, Rev-1701/87 od 12. 08. 1987.

⁴³ ZPP čl.251.

⁴⁴ VS, Rev-1001/90 od 11. 09. 1990.

⁴⁵ VS, Rev-575/84 od 17. 05. 1984.

⁴⁶ Žs u Bjelovaru, Gž-1473/98 od 04. 11. 1998.

Sud bi, u pravilu, trebao pozvati vještaka uvijek kad je potrebno takvo stručno znanje koje **bitno prelazi razinu znanja koje na tom području sudac obično dostigne općim obrazovanjem i životnim iskustvom suca.**⁴⁷

*“Danas sudovi automatizmom uvažavaju prijedlog stranke za određivanjem vještačenja, uopće ne vodeći računa da li je ono uistinu potrebno, rukovodeći se stavkom da je lakše odrediti vještačenje nego obrazložiti odbijanje prijedloga. Uostalom troškove snose stranke i time same na svoju štetu produžuju postupak”*⁴⁸

“Radi utvrđenja tužiteljeve radne sposobnosti sud nije vezan izvesti dokaz medicinskim vještačenjem ako tu okolnost može utvrditi na drugi način”.⁴⁹

Funkcija vještaka je od dvostrukog značaja⁵⁰:

- ako svojom stručnošću samo obaviještavaju sud o svojim zapažanjima (razjašnjenje činjenica, nalaz), oni predstavljaju klasično dokazno sredstvo, npr. kada obavijeste sud o medicinskim dostignućima vezanih uz izučavanje utjecaja jednog oboljenja na smanjenje radne sposobnosti pojedinca,
*“Kad je liječnik iskazujući, kao svjedok u kaznenom postupku, o onom što je prilikom pregleda oštećenice utvrdio, samo obrazložio, ne može se smatrati da se radi o davalju nalaza i mišljenja, već o detaljnom obrazloženju što je kao svjedok utvrdio”*⁵¹;
- ako svojom stručnošću pomažu sudu da formira svoje mišljenje o zapaženome (utvrđivanje činjenica, mišljenje), oni predstavljaju specifičnog pomagača u obavljanju funkcije suđenja pri utvrđivanju činjeničnog stanja, npr. kada svojim zaključcima pomognu sudu da formira svoje mišljenje o postojanju uzročne veze između ranije zadobivenih ozljeda i pogoršanja zdravstvenog stanja pojedinca,
*“Nedostaci u vezi solidnosti građevine moraju biti takvi da ugrožavaju stabilnost objekta kao cjeline, a jesu li takvi sud može utvrditi samo vještačenjem”*⁵².

Iz načela *iure novit curia* proizlazi da sud prilikom odlučivanja o primjeni pravnih normi ne može (ne smije) odrediti vještaka da daje odgovore na pravna pitanja.⁵³

⁴⁷ J. ČIZMIĆ, “NEKA RAZMATRANJA O VJEŠTAČENJU U PARNIČNOM POSTUPKU”, Hrvatska pravna revija, br.11/2001, Zagreb, 2001.

⁴⁸ Š.SALAJ, “ULOGA VJEŠTAKA U PARNIČNOM POSTUPKU”, Informator, br.4899/01, Zagreb, 2001.

⁴⁹ VS, Rev-1486/88 od 26. 07. 1988.

⁵⁰ S.TRIVA-V.BELAJEC-M.DIKA, op.cit.

⁵¹ VSH, Kzz-27/94 od 03.02.1998.

⁵² VTS, Pž-926/94 od 29.03.1994.

⁵³ S.TRIVA-V.BELAJEC-M.DIKA, op.cit., tako i J. ČIZMIĆ, op.cit.

Iako sud nije vezan nalazom i mišljenjem vještaka, jer vještačenje je dokazno sredstvo čiju dokaznu vrijednost sud slobodno ocijenjuje na osnovi savjesne i brižljive ocjene svih odlučnih okolnosti⁵⁴, **od sposobnosti suda da podvrgne vještačenje analizi i kritici (bilo od strane samog suda, bilo od strane stranaka) ovisi faktični stupanj njegova značaja kao dokaznog sredstva.**

Vještačenje, u pravilu, obavlja samo jedan vještak, a kad sud ocijeni da je vještačenje složeno, može odrediti dva ili više vještaka. Vještaci se određuju u prvom redu iz reda stalnih sudskih vještaka za određenu vrst vještačenja.⁵⁵ Za vještaka se može uzeti i osoba koja je bila već saslušana kao svjedok.⁵⁶

Vještačenje se može povjeriti i stručnoj ustanovi (bolnici, fakultetu i sl.), a ukoliko postoje posebne ustanove za određene vrste vještačenja (npr. vještačenje lažnog novca), a osobito složenija, povjeravat će se u prvom redu, tim ustanovama.⁵⁷

“Vještaci se određuju ponajprije iz reda stalnih sudskih vještaka za određenu vrsu vještačenja, ali sud nije vezan za listu sudskih vještaka, nego može po potrebi odrediti za vještaka i drugu osobu”⁵⁸

Određeni (imenovani) vještaci dužni su se odazvati pozivu suda i iznijeti svoj nalaz i mišljenje.⁵⁹ Vještaci se pozivaju dostavom pismenog poziva u kojem se navodi ime i prezime i zanimanje pozvanoga, vrijeme i mjesto dolaska, predmet u vezi s kojim se poziva i naznaka da se poziva kao vještak.⁶⁰

Prije početka vještačenja pozvat će se vještak da predmet vještačenja brižljivo razmotri, da točno navede što opazi i nađe i da svoje mišljenje iznese savjesno i u skladu sa pravilima znanosti i vještine, a upozorit će se i na posljedice davalja lažnog iskaza.⁶¹

Vještačenjem rukovodi sud, označuje vještaku predmet koji će se razgledati, **postavlja mu pitanja** i, prema potrebi, **traži objašnjenja** u vezi s danim nalazom i mišljenjem.⁶² Vještaku se mogu davati razjašnjenja, dopustiti razmatranje spisa, a na njegov zahtjev mogu se izvoditi i novi dokazi kako bi se utvrdile okolnosti značajne za stvaranje mišljenja vještaka.⁶³ **Vještak je vezan uputama i zahtjevima suda jer je sud naredio vještačenje i dobro mu je poznato na koja stručna pitanja traži odgovore.**⁶⁴

⁵⁴ vidi ZPP čl.8.

⁵⁵ ZPP čl.252. st.1. i 2.

⁵⁶ ZPP čl.254. st.1., o svjedocima vidi čl.235. - 249.

⁵⁷ ZPP čl.252.st.3 i 4.

⁵⁸ VS, Rev-1849/80 od 17. 02.1981.

⁵⁹ ZPP čl.253. st.1.

⁶⁰ ZPP čl.257.

⁶¹ ZPP čl.258. st.1.

⁶² ZPP čl.259. st.1.

⁶³ ZPP čl.259. st.2.

⁶⁴ J. ČIZMIĆ, op.cit.

U postojećoj praksi sudova rješenja o određivanju vještačenja kao dokaznog sredstva u pravilu su iznimno kratka bez jasno određenog zadatka vještaku i bez navođenja spornih činjenica za koje on treba dati stručno pojašnjenje.⁶⁵

*“Pozivanje suda u obrazloženju njegove presude samo općenito na nalaz i mišljenje vještaka bez navođenja koje se činjenice smatraju utvrđenim ne može nadomjestiti razloge o odlučnim činjenicama”*⁶⁶

Sud će, na zahtjev vještaka, osloboditi vještaka od dužnosti vještačenja iz razloga iz kojih svjedok može uskratiti svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje, a može ga, uvijek na njegov, osloboditi dužnosti vještačenja i iz drugih opravdanih razloga.⁶⁷

Na zahtjev stranke, vještak može biti izuzet iz istih razloga iz kojih može biti izuzet sudac ili sudac porotnik.⁶⁸ Stranka je dužna podnijeti zahtjev za izuzeće vještaka čim sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije prije početka izvođenja dokaza vještačenjem, ukoliko je sud nije prilikom određivanja vještaka saslušao o ličnosti vještaka.⁶⁹

U zahtjevu za izuzeće stranka je dužna navesti okolnosti na kojima temelji svoj zahtjev za izuzećem vještaka.⁷⁰ A ako je saznala za razlog izuzeća poslije obavljenog vještačenja i progovara vještačenju iz tog razloga, sud će postupiti kao da je zahtjev za izuzeće stavljen prije vještačenja.⁷¹ Ako sud zasnuje svoju odluku na iskazu vještaka koji je bio ovlašten odbiti vještačenje ili da bude oslobođen vještačenja, ali sud nije usvojio zahtjev za izuzeće, odnosno oslobođenje, takva povreda mogla bi biti razlogom relativne ništavosti.⁷²

O zahtjevu za izuzećem odlučuje parnični sud, odnosno sudac zamoljenog suda i predsjednik vijeća, ako im je povjereno izvođenje dokaza vještačenjem.⁷³

Sud odlučuje rješenjem kojim se prihvaća zahtjev za izuzeće ili kojim se odbija. Protiv rješenja nije dopuštena žalba.⁷⁴

Sud može kazniti novčano do 3.000,00 kn, vještaka koji ne dođe na ročište iako je uredno pozvan, a svoj izostanak ne opravda, kao i vještaka koji bez opravdanog razloga odbije da vještači.⁷⁵

⁶⁵ Š. SALAJ, op.cit.

⁶⁶ VS, Rev-93/93 od 26. 01. 1994.

⁶⁷ ZPP čl.253. st.2., poveži sa čl.237.,238. i 239.

⁶⁸ ZPP čl.254. st.1. u svezi čl.71.- 75.

⁶⁹ ZPP. čl.254. st.2.

⁷⁰ ZPP čl.254. st.3.

⁷¹ ZPP čl.254. st.6.

⁷² S.TRIVA-V.BELAJEC-M.DIKA, op.cit.

⁷³ ZPP čl.254. st.4.

⁷⁴ ZPP čl.254. st.5.

⁷⁵ ZPP čl.255. st.1.

Na zahtjev stranke sud može rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom ili svojim neopravdanim odbijanjem da vještači.⁷⁶

Umjesto određenog vještaka sud može uvijek odrediti drugog vještaka.⁷⁷

Hoće li vještak iznijeti svoj nalaz i mišljenje samo usmeno na raspravi ili će ih podnijeti i pismeno prije rasprave i u kojem roku, određuje sud.⁷⁸

*“Postojeća praksa sudova ide za tim da se vještački nalaz i mišljenje daju isključivo u pisanom obliku, a pri čemu sud i stranke često ne razumiju stručnu terminologiju, ne mogu pratiti metodološki put kojim je vještak došao do mišljenja i dokaze koji su doveli do njegovog nalaza...”*⁷⁹

*“Vještak svoj nalaz i mišljenje daje usmeno na raspravi, a može dati i pismeno prije rasprave, dakle pismeno i usmeno na raspravi, ali ne i samo pismeno”*⁸⁰,

*“Propust suda da vještaka sasluša neposredno na raspravi može biti samo relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka”*⁸¹,

*“Okolnost da vještak nije pozvan na raspravu radi usmenog iznošenja nalaza i mišljenja nie bitna povreda odredaba parničnog postupka kad stranke nisu imale primjedbi u svezi s njegovim nalazom i mišljenjem koji je on pismeno podnio”*⁸²,

*“Stranci je onemogućeno raspravljanje pred sudom kad njezini prigovori na nalaz i mišljenje vještaka nisu dostavljeni vještaku niti je on o njima saslušan na glavnoj raspravi”*⁸³,

*“Propuštanjem da od vještaka zatraži da se na traženje stranke izjasni o određenoj odlučnoj okolnosti u svezi s njegovim nalazom i mišljenjem sud toj stranci onemogućuje raspravljane pred sudom”*⁸⁴.

Kada sud odredi više vještaka, oni mogu podnijeti zajednički nalaz i mišljenje ako se u nalazu i mišljenju slažu, međutim ako se u nalazu i mišljenju ne slažu, svaki vještak posebno iznosi svoj nalaz i mišljenje.⁸⁵

Ako se pak njihovi nalazi bitno razilaze, ili su nejasni, proturječni sa samim sobom ili sa izvidenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, obnovit će se vještačenje s istim ili drugim vještacima.⁸⁶

⁷⁶ ZPP čl.255. st.3.

⁷⁷ ZPP čl.251. st.4.

⁷⁸ ZPP čl.260. st.1.

⁷⁹ Š.SALAJ, op.cit.

⁸⁰ ŽS u Bjelovaru, Gž-125/98 od 20. 02. 1998.

⁸¹ VS, Rev-1482/88 od 24. 01. 1989.

⁸² VS, Rev-394/87 od 12. 03. 1987.

⁸³ VS, Rev-1614/85 od 13.11. 1985.

⁸⁴ VS, Rev-3073/90 od 31. 01. 1991.

⁸⁵ ZPP čl.261. st.1.

⁸⁶ ZPP čl.261. st.2.

Ukoliko u mišljenju jednog ili više vještaka ima proturječnosti ili nedostataka, ili se pojavi osnovana sumnja u pravilnost danog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnje ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, zatražit će se mišljenje drugih vještaka.⁸⁷

“Sud čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka kad utvrdi da u nalazu i mišljenju vještaka ima proturječnosti, a ne postupi po odredbi čl.261. st. 2. I 3. ZPPa, već samo otkloni mišljenje, iako ne raspolaže stručnim znanjem o spornim činjenicama”⁸⁸.

“Kad sud ne prihvati nalaz i mišljenje vještaka (jer su neobrazloženi ili nejasni) pa nakon toga odredi drugog vještaka čiji nalaz i mišljenje ocijeni prihvatljivim, on nije dužan angažirati daljnjeg vještaka da bi utvrdio činjenice zbog kojih je vještačenje određeno”⁸⁹.

4. ZAKLJUČAK

Razne vrste vještačenja, kao specifična područja primjene znanosti (stručnosti) na konkretne slučajeve, predstavljaju jedno od dokaznih sredstava u parničnom postupku.

Zahtjevi za vještačenjima su sve brojniji, gotovo da i nema sudskog postupka u kojem nije naloženo neko vještačenje: ako se kao sporne javljaju ozljede, nalaže se medicinsko vještačenje, ako se kao sporno javlja neko dugovanje, nalaže se financijsko vještačenje, ako se kao sporna javlja dinamika nastanka prometne nezgode, nalaže se prometno vještačenje, kad se kao sporna javlja oporuka pisana pred svjedocima, nalaže se grafološko vještačenje, itd. itd.

Kad se sve sabere, ispada da se bez vještačenja ne može riješiti niti jedan sudski predmet. Na ovu konstataciju, nužno se nameću neka od pitanja:

- da li to znači da je u gotovo svakom predmetu nužno takvo stručno znanje suda, koje bitno prelazi razinu znanja koje na tom području sudac obično dostigne općim obrazovanjem i životnim iskustvom suca, ili je u pitanju nešto drugo?
- da li to znači da je vještačenje jedino “pravo” dokazno sredstvo u parničnom postupku, ili je u pitanju nešto drugo?

U vremenima vrlo krhkog društvenog morala, najbolje je da stvar prosudite sami.

⁸⁷ ZPP čl.261. st.3.

⁸⁸ VSH, Gž-1652/74 od 16. 01. 1975.

⁸⁹ VSRH, Rev-1030/92 od 18. 02. 1993.

5. ALGORITAM POSTUPANJA SUDA I VJEŠTAKA

5.1. POSTUPANJE SUDA

